Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий“ редакций.

Йошкар-Олаште 9-ше номеран школа — у. Туныктышо-шамычат у улыт. Тунемше-шамыч туныктышо Е. П. Ломоносова дене книгам ончен шинчат, мом тунемшашым кутырат.

Фото М. Чуршуковын.

Ача ден авамлан Положенийым лудам

Мый яра жапем годым ача ден авамлан Марийский АССР-ысе шемер депутат-шамычын районный, городской, сельский дене поселковый Советлашкышт сайлыме нерген Положенийым газет гыч лудын умылтарем.

Ача ден авам Положений лудмем куанен колыштыт, нуно ынде местный Советлашке сайлыме нерген Положенийым шинчат.

Егоров Саню.

Морко район,
„Тумер“ колхоз.

Мочалован кок значокшо уло

Мочалова Мария 7-ше „Б“ классыште тунемеш. Тудо оборонный пашам пеш йӧрата, чарныде физкультура дене заниматла. Мочалован кок оборонный значокшо — „ПВХО“ ден „БГСО“ уло. Тудо ӱмаште ПВХО дене районный соревнованийыште первый верым налын. Кызыт Мочалова „БГТО“ значоклан нормым сдатлаш ямдылалтеш. Тудо тунемме ий пытымашеш ныл значокан лийнеже.

Семенов Василий.

Ронго район,
Руя-Сола НСШ.

Йошкар-Оласе 2-шо номерач книга магазиныште йоча-шамыч учебник-шамычым наледат.

Фото М. Чуршуковын.

ОТРЯДЫШТЕ ПАША ЫШТЫМЫМ ЧАРНЫМАН ОГЫЛ

— Мемнан школышто кум пионерский отряд уло. Ик отрядшат кызыт нимогай пашам ок ыште. Вожатый-шамыч уке улыт. Пионер-шамыч галстук деч посна коштыт. Кызыт але школышто мыняр пионер улмым иктат ок пале,— тыге Руя-Сола неполный средний школышто тунемше (Ронго район) Семенов Вася воза.

Тыгай пионерский отряд-шамыч шуко школлаште улыт. Вожатый уке—пашашт уке. А отряд советше тугеже молан? Вожатыйым комсомольский организаций ойыра, але ВЛКСМ райком колта, манын вучымо ок кӱл. Перевыбор марте кодшо ийыште сайлыме составлан пашам ыштыман.

— Пионер-шамыч сборышко огыт кошт,—манын южо вожатый-шамыч ӧпкӧлат. Чыла пионерат коштышт манын сборышто мо лийшаш нерген чылалан увертараш кӱлеш. Звена тӱрлӧ интересный паша нерген каҥгашаш тӱҥалеш гын, сборыш коштмаш сай лиеш.

Тыгай интересный паша шуко уло: южо пионер лагерьыште канымыже нерген каласкала, каникул жапыште ыштыме интересный паша нерген ойлат.

Ончыкшым звена экскурсийыш каяш, сайын тунемшаш верч соревнований нерген, оборонный значок-шамычлан нормым сдатлымашым да молымат палемда.

— Теве Великополь средний школышто (Оршанка район) старший вожатый Речкина Мария айда, эше шуына, тунемме ий тӱҥалын велэ вет, манын ойла,— тыге деткор Герасимов Саню увертара. Воспитанийым ответственный пашалан шотлышо вожатый тыге нигунамат огеш ойло.

Южо школышто отрядной вожатый уке улыт, садлан отряд совет вожатый лиймым вучен пашамат монден. Вучымо ок кӱл, кодшо ийын сайлыме отряд совет председатель, звена вожатый-шамычлан нимом вучыдеак пашам ышташ тӱҥалман. Пашаштыда школысо комсомольский организаций, посна комсомолец-шамыч полшышаш улыт.

ЙОШКАР АРМИЙЫШ НАЛМЕ НЕРГЕН ВОРОШИЛОВ ЙОЛТАШ ПРИКАЗЫМ ЛУКТЫН

5 сентябрьыште, СССР Оборона Нарком Советский Союзын маршалже Ворошилов йолташ кок приказым луктын.

Первый приказше—„РККА радам гыч срочный службын рядовой составшым долгосрочный отпускыш колтымо нерген“ да кокымшо приказше—„РККА-ш очередной призыв нерген“.

РККА ден пограничный да внутренний охрана войска-шамыч радам гыч непрерывный службын срокшым служитлен шуктышо йошкармеец-шамыч долгосрочный отпускыш колталтыт. Кок ий служитлыман часть-шамыч гыч 1937 ийыште призыватлалтше йошкарармеец-шамыч мӧҥгышкышт колталтыт. Кум ий служитлыман часть-шамыч гыч—1936 ийыште призыватлалтше-шамыч колталтыт.

РККА-н сухопутный ден воздушный вий-шамыч гыч мӧҥгӧ колтымаш 20 сентябрь гыч 1 декабрь марте, а пограничный да внутренний охрана войска-шамыч гыч тиде ийынак 30 декабрь марте лиеш.

Ленинградский, Киевский Особый, Белорусский Особый, Московский, Калининский да Харьковский военный округласе военнослужащий-шамыч РККА радамеш эше ик тылзылан кодыт.

Тений 15 сентябрь гыч 15 октябрь марте Пашазе-Кресаньык Йошкар Армийыш, Военно-Морской Флот ден внутренний да пограничный охрана войска-шамычыш 1919 ийыште шочшо граждан-шамыч тӱрыс налалтыт. Тыгак 1918 ийын кокымшо пелийыштыже шочшо-шамыч, призыв отсрочкым эртыше кугурак ийготан граждан-шамыч, тений средний учебный заведенийлам тунем пытарыше, 1920 ден 1921 ийлаште шочшо-шамыч да ончычо отсрочка дене пользоватлалтше средний учебный заведенийыште тунемше коло ияш-шамычат Армийыш призыватлалтыт.

Хользуновлан родинешыже памятник ыштылтеш

Советский Союз Герой В. С. Хользунов шкенжын служебный обязанностьшым шуктымыжо годым тений 29 июльышто колен. В. С. Хользуновым курымеш шарнашлан СССР Верховный Совет Президиум указым луктын.

РККА Военно-Воздушный вий авиазвено-шамычын командирыштым усовершенствоватлыме Кировобадский курслан да Сталинский аэроклублан В. С. Хользуновын лӱмжым присвоитлыме.

Москва оласе Большой Трубецкий переулокым В. С. Хользунов лӱмеш переулокыш переименоватлаш Московский Советлан кӱштымӧ.

В. С. Хользуновлан тудын родинешыже, Сталинград олаш памятник ышталтеш.

Москва—Свердловск район—Севастополь—Москва

Н. П. Шебанов, В. А. Матвеев, Н. А. Байкузов.

Тений 28 августышто пилот-орденоносец Н. П. Шебанов (самолетын командиржe), кокымшо пилот-орденоносец В. А. Матвеев да радист-инженер Н. А. Байкузов кок моторан „Сталь—7“ самолет дене груз деч посна Москва—Свердловск район—Севастополь—Москва треугольник дене нигушак шичдегызе 5.068 километрым 12 шагатат 30 минут да 56 секундышто чоҥештеныт. Нуно кокла шот дене шагатлан 404 километрат 936 метрым каеныт.

1938 ийын 8 июньышто французский летчик Росси шагатлан 400 километрат 810 метрым чоҥештен ыле. Тиде рекордым „Сталь—7“ самолетын экипажше эртен каен.

Древний олам кӱнчымаш

Цымлянской станица воктен (Ростовский область) СССР наук Академийын археологический экспедицийже древний ола олмышто шуко вере кӱнчен. Нуно крепостьын уралтше пырдыжлажым да пӧрт кокласе арверым шуко муыныт.

Кӱнчымаш эшеат кая. Экспонат-шамычым Сталинградский музейыш пумо.

СССР ОБОРОНЫМ ПЕҤГЫДЕМДЫМЕ ЗАЕМЫН 7-ШЕ ТИРАЖШЕ

ССР Союз Обороным пеҥгыдемдыме Заемын 7-ше тиражше Улан-Уде олаш 11 ден 12 сентябрьыште лиеш. 46.088.800 теҥгеаш 280.900 выигрыш модалтеш. (3.000 теҥге дене 53 выигрыш, 1.000 теҥге дене 265 выигрыш да тулеч моло).

ГЕРМАНИЯ ДЕН ПОЛЬША КОКЛАШТЕ ВОЕННЫЙ ДЕЙСТВИЙ

Германский армийын верховный командованийже 7 сентябрьыште оперативный сводкым опубликоватлен. Тушто тыге увертарыме: Кельце кӱртньӧ корно узелым налме деч вара германский войска-шамыч Томашеува ден Лодзь ола могырышкыла наступатлат.

Германский нелэ артиллерий польский столицым—Варшава олам лӱйкалаш тӱҥалын.

6 сентябрьыште кечывалым германский войска-шамыч Краковыш пуреныт.

7 сентябрьыште польский армийын генеральный штабше тыге увертарен: „Германский самолет-шамыч тугак мемнан войска-шамычым да сообщений корнылам бомбардироватлат. Варшава ик гана велэ огыл бомбардироватлалтын. Мемнан самолет-шамыч противникын моторизованный колонна-шамычшым бомбитленыт.

Тачысе воздушный бой годым противникын 15 самолетшым да теҥгече 20 самолетым волтен шумо. Лодзь, Петркув, Томашув Мазовецки районлаште да Тарнув деч западышкыла пеш чот кредалмаш каен шога".

Англия Германия ваштареш войнам тӱҥалын

3 сентябрьыште Англия Германия ваштареш войнам тӱҥалмыже нерген увертарен.

Английын информаций министерствыже увертара: Атлантический океаныште 3 германский пароходым, нунын командыштым сниматлымеке, вӱд йымак волтен колтымо.

Германский подводный пуш-шамыч икмыняр английский торговый пароход-шамычым атаковатленыт да вӱд йымак волтен колтеныт. Английский военный корабль-шамыч германский подводный пуш-шамычым икмыняр пунктлаште атаковатленыт.

Франция ден Германия коклаште военный действий тӱҥалын

Франция Германия ваштареш войнам тӱҥалын. 4 сентябрьыште Гавас агенствын увертарымыже почеш пале лийын: Францийын чыла тӱрлӧ войскаже Германия ваштареш военный действийым тӱҥалын.

7 сентябрь вашеш йӱдым французский войска-шамыч Германийын Зигфридасе бетонный пулеметный пыжаш первой линийым руалтен налыныт.

Японский агрессор-шамыч ваштареш китайский ӱдрамаш ден ӱдыр-шамычат кучедалыт. Нуно „армийлан полшышо отрядым" ыштат да ранитлалтше-шамычым ончат, салтак-шамычлан вургемым мушкыт, ургат.

Китайский армийыште чӱчкыдын 12-13 ияш йоча-шамычым ужаш лиеш. Нуно тыгак армийлан оксам погат.

Снимкыште: Йоча-шамыч армийлан погымо оксам шотлат.

Чыла нерген кӱчыкын

● НИКОЛАЕВ олалан 7 сентябрьыште 150 ий темын. Тиде ола русско-турецкий война годым шочын. Олаште трамвай уло.

● ЯПОНЕЦ-ШАМЫЧ кидышште улшо Тяньцзинь олаште август тылзыште японский военный складлаште 40 кугу пожар лийын.

● ХЕЛЬСИНКИШТЕ (Финляндия) электромонтер-шамыч бастоватлат. Нунылан отпускым огыт пу.

● ЛИТВАШТЕ литовский йылмыш советский писатель-орденоносец Валентин Катаевын „Белеет парус одинокий" повестьшым кусарыме.

СССР Верховный Советын Нылымше Внеочередной Сессийжылан К. Е. Ворошилов йолташ мо нерген ойлен

31 августышто Кремльыште, СССР Верховный Советын заседаний залыште Союз Совет ден Национальность Советын пырля заседанийыштышт СССР Оборона Калык Комиссар К. Е Ворошилов йолташ выступатлен.

Тудо депутат-шамычлан „Всеобщий воинский повинность нерген законын" проектше нерген ойлен.

„Обязательный военный служба нерген законым" молан вашталташ кӱлеш? Тиде законым 1930 ийыште лукмо. А тиде жапыште мемнан элын кушмыжо да пеҥгыдеммыже дене пырля Йошкар Армий ден Военно-Морской Флотат кушкыныт да пеҥгыдемыныт. Мемнан армий ден флотын боевой техникыжат кушкын да пеҥгыдемын.

Мемнан армий ден флот сложный боевой техникан улыт. Садлан нуно чыла боец ден командир-шамычын квалификацийыштым нӧлташ, армий ден флотыш рядовой ден начальствующий составын кӱкшӧ квалификациян у пополненийым йодыт.

Садлан Ворошилов йолташ кызытсе „Обязательный военный служба нерген закон" олмеш у законым: „Всеобщий воинский обязанность нерген законым" пеҥгыдемдаш предложитлен.

У закон почеш сухопутный вийын да авиацийын младший командирыштлан служба срок кок ий гыч кум ийыш кӱзыкталтеш. Тыгак военно-воздушный вийын рядовой составшылан, внутренний войскан младший командирыштланат, сухопутный пограничный войскан рядовой ден младший составшыланат кум ий служитлыман.

У законышто военный службыш латиндеш ийым темыше граждан-шамычым призыватлыме нерген ойлымо, а кӧ средний школым пытарен гын, нуным латкандаш ияшымак налыт.

Молодежь средний школым пытарымех вик армийыш кая, а вузышко тудо армий гыч пӧртылмеке пура. Садлан вузысо студент-шамычлан отсрочкымат пумо ок кӱл. Отсрочка средний школым пытарашлан велэ пуалтеш, если призывник тудым иктажмогай уважительный причина дене пытарен огыл. Льгот пумо порядкат вашталтеш. Кӧ ешыштыже шкет велэ пашам ышта да шке трудшо дене ешыште пашам ыштен кертдыме кок еҥым, вес семын, ачаж ден аваӂым куча гын, тыгай-шамычлан велэ льгот пуалтеш.

Военный учетышто шогымаш 10 ийлан кужемдалтеш. Ончыч военный учетышто нылле ияш марте шогеныт, ынде — витле ияш марте. Запасыште шогышо-шамыч кок категорийлан шелалтыт. Первый категориян запасыште военный службым эртыше чыла военнослужащий-шамыч

шотлалтыт, кокымшо категорийыште—армийыште чыла причина денат служитлыдыме-шамыч. Кокымшо категариян запасышке медицинский, ветеринарный але технический подготовкан да Оборона ден Военно-Морской Флот наркомат-шамычын воинский учетыш налме ӱдрамаш - шамычат пурат.

У закон почеш, военный жапыште нине специальностян ӱдрамаш-шамыч, кӱлеш лиеш гын, армийыш налалтыт.

Кадровый начальствующий составын службо срокшо иземдалтеш. Лейтенант да нунын дене тӧр улшо-шамыч армийыште 35 ияш марте, майор да нунын дене тӧр улшо-шамыч—45 ияш марте, комбриг-шамыч —55 ияш марте, комдив да кугырак-шамыч — 60 ияш марте служитлаш тӱҥалыт.

Запасыште шогышо чыла пашазе ден служащий-шамыч тунемаш погымо жапыште шке пашадарыштын пелыжым налыт. Тидын деч посна запасын командирже-шамыч званий шот дене туныкташ погымо жапыште да корнышто 5 гыч 15 теҥге марте суточныйым налыт. Ончыч колхозник - шамыч туныкташ погымо жапыште нимомат налын огытыл. А ынде, туныктымо жапыште колхозник-шамычлан колхоз-шамыч трудодня-шамычын пелыжым шотлаш тӱҥалыт.

У закон почеш военнообязанный-шамычым учетыш налмаш илыме верыште ышталтеш. Воинский учетыш налмаш да сниматлымаш домовой книгашке прописатлыме да выписатлыме дене пырля ышталтеш.

У закон дене тӱҥалтыш военный подготовка чыла средний ден полный средний школлаште, визымше гыч тӱҥалын шымыше класс марте преподаватлалташ тӱҥалеш. Кандашымше, индешымше да лумышо класслаште тунемше-шамычлан допризывной подготовка эртаралтеш. Тӱҥалтыш подготовкылан учебный план почеш шестидневкыште 2 шагат пуалтеш.

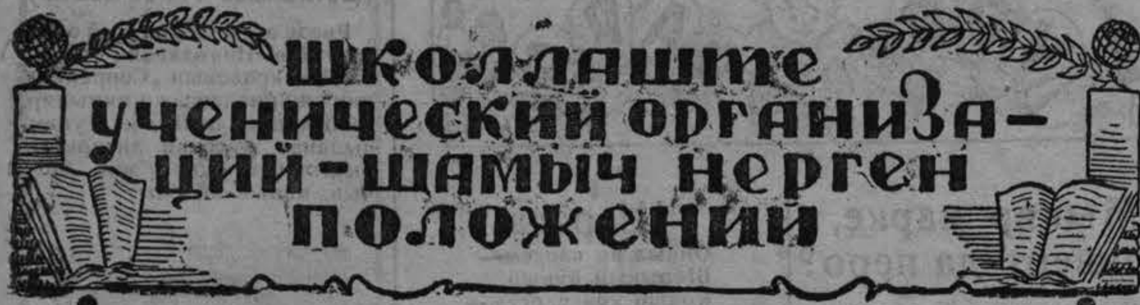
„Всеобщий воинский обязанность" закон нерген ойлымек, Ворошилов йолташ каласа: тиде закон Йошкар Армий ден Военно-Морской Флотлан эше кумданрак шарлашышт да эше утларак виянрак лияшышт полша.

СССР Оборона Калык Комиссар К. Е. Ворошилов йолташын ойлен пытарымекыже пеш кугу оваций лиеш. Кӱдырчӧ гай „ура" йӱк шарла, Йошкар Армий лӱмеш, Военно-Морской Флот лӱмеш Ворошилов йолташ да Великий Сталин лӱмеш лозунгым кычкырымаш йӱк шокта.

ВЛКСМ ЦК ДЕНЕ СОГЛАСОВАТЛЫМЕ

I. Ученический организаций шамычын задачышт

§ 1

Ученический организаций-шамыч школысо чыла тунемшым ик дружный колективыш ушат. Нуно ученик-шамычым сознательныйым, честный ден социалистический родинын преданный гражданыштым, грамотныйым, культурный да дисциплинированныйым воспитатлымаште учитель-шамычлан полшат.

§ 2

Ученический организаций-шамыч кажне тунемше сайын тунемже, уроклан сайын ямдылалтше, культурный, дисциплинированный лийже манын тыршат. Тыгак нуно кажне ученик чыла йочан сай йолташышт, учитель да кугурак ен дене вежливый лийме, социалистический собственностьым аралышаш да шке класс ден шке школын честьшым аралышаш верч шогат.

II. Школышто ученический организаций-шамычын паша структура ден содержанийышт

§ 3

Учитель-шамыч I—IV классыште тунемше-шамычын дежурствым организоватлат. Дежурный-шамыч классын арулыкшым эскерат, перемен жапыште тудым проветриватлат, урок годым учительлан кӱлешан ӱзгарым, учебный пособийым, лудшаш книга-шамычым пуэдаш полшат.

Учитель чыла тунемшым социалистический соревнований пашаш, класс украшатлымашке, школысо утренниклан ямдылалтмашке, экскурсий ден прогулкым эртарымашке, живой уголокым эскерымаш ден класс ужартымаш пашаш, походын тыглай календарьжым возен шогымашыш шупшын шога.

Классын да посна тунемше-шамычын пашаштым саемдыме нерген III—IV класслаште учитель тылзылан ик гана деч чӱчкыдын огыл классын тӱшка погынымашыжым эртара.

§ 4

V класс гыч тӱҥалын, классын тӱшка погынымашыже тунеммын пел ий жаплан класный организатор сайлалтеш.

Классный организатор-шамыч классный руководитель да ученический комитет вуйлатыме почеш пашам ыштат да классысе пионерский отрядын советше дене, а VIII—X класслаште—комсомольский группорг-шамыч дене пеҥгыде кылым кучен шогат.

Классный организатор-шамыч тыгай пашам ыштат:

а) школын установитлыме распорядокшым классыште чыла тунемшат шуктен шогышт манын тырша;

б) класс ден кабинетлаште ученик-шамычын дежурствым ышта да тудым шуктен шогымым онча;

в) учительын вуйлатымыже дене классыште почеш кодшо ученик-шамычлан ваш полшымашым организоватла;

г) социалистический соревнованийым организоватлымаште да тудым проверятлымаште классный руководительлан полша;

а) шке классысе тунемше-шамычым турлӧ школьный кружоклаш (предметный, художественный, оборонно-физкультурный, технический) шупшын шога;

д) тунемше-шамычым школьный библиотекын лудшо-шамычше радамыш шупшын шога;

ж) учитель дене пырля экскурсийым, прогулкым вечер да пайрем-шамычым, театрыш, кинош, музейлашке, выставкыш коштмашым организоватла да эртара.

Тиде пашам ыштен шукташлан классный организатор-шамыч шке пашашт нерген классный погынымаште отчитыватлалтыт.

Классын успеваемость ден дисциплинже нерген каҥашашлан, социалистический соревнований каймe ден общественный пашам ыштымым тергашлан да тулеч молыланат классный организатор тунемше-шамычын классный погынымашым эртара.

Тунемше-шамычын чыла классный погынымашышт классный руководительлан лийман.

§ 5

Неполный средний школын V—VII класслаштыже, средний школын V—X класслаштыже тунемше-шамычын тӱшка погынымашышт, але нине класслаште представитель-шамычын ученический конференцийлаштышт открытый голосований дене пел ий тунемме жаплан 5—7 еҥан ученический комитет сайлалтеш.

Ученический комитетыш шке йолташышт-шамыч коклаште кугу авторитетан улшо, школын эн активный да сай ученикше-шамыч сайлалтыт.

Ученический комитет шке коклаж гыч председательым, председательын заместительжым да секретарьым сайла. Ученический комитетын моло членже-шамыч ученический комитетын посна заданийже-шамыч почеш пашам ыштат.

Палемдымаш. Ученический конференций-шамыч пеш шуко тунемшан школлаште калык образований районный отделын да ВЛКСМ районный комитетын разрешитлымышт почеш эрралтыт.

§ 6

Ученический комитет тыгай пашам ышта:

а) сайын да отличнын тунеммаш верч, сознательный дисциплиным пеҥгыдемдышаш верч школышто тунемше-шамычын социалистический соревнованийыштым организоватла да тунемше-шамычын налме обязательствыштым эреак проверятлен шога;

б) ученический комитет шке заседанийыштыже школ директорын участвоватлымыже дене пырля тунемше-шамыч коклаште тунеммашым да дисциплиным саемдыме нерген мероприятий-шамычым обсуждатла;

в) общешкольный кружок-шамычым (научныйым, техническийым, художественныйым), тӱрлӧ тема дене лекций ден доклад-шамычым организоватла;

г) общественно-политический кампанийым эртарымаш, неграмотность ден малограмотностьым ликвидироватлымаш общественный пашашке, добровольный общество-шамычын пашашкышт шупшеш;

д) тунемше-шамыч дене класс деч ӧрдыштӧ пашам ыштыме планым обсуждатла;

е) классный организатор-шамычын пашаштым организоватла да виктарен шога, нунылан пашаштышт кӱлеш полышым пуа да тудым шуктымым контролироватла.

Ученический комитет комсомольский да пионерский организаций-шамыч дене пырля:

а) общешкольный пырдыж газетым да журнал-шамычым луктеш;

б) революционный пайрем-шамычым, самодеятельность вечерым да моло массовый мероприятий-шамычым ямдыла да эртара;

в) тунемше-шамыч коклаште оборонный ден физкультурный пашам, физкултурный ден военный кружок-шамычым, БГТО, ГСО, ПВХО, ВС значок-шамычлан норма сдатлымашым, военный модыш-шамычым да Йошкар Армийын частьше дене кыл кучымашым организоватла.

Школ директорын ӱжмыжӧ почеш ученический комитет педагогический советын заседанийже пашажлан касатлыше чыла вопросым обсуждатлымашке представительым колта.

§ 7

Классный организатор-шамыч первый полугодийыште 5—15 сентябрь коклаште, а кокымшо полугодийыште 13 ден 28 январь коклаште сайлалтыт.

Ученический комитет-шамыч 15 ден 20 сентябрь да 22 ден 28 январь коклаште сайлалтыт.

Ученический организаций-шамычым сайлыме деч ончыч тунемше-шамыч коклаште школлаште ученический организаций-шамычын кӱлешышт да рольышт нерген массовый умылтарымаш паша ышталтеш. Тиде пашам школ директор да комсорг вуйлатыме почеш учитель-шамыч, пионерский ден комсомольский организаций-шамыч эртарен шогат.

III. Школышто ученический организаций-шамычын пашаштым вуйлатымаш

§ 8

Ученический комитет школ директорын да комсомольский организацийын вуйлатымышт почеш пашам ышта.

Ученический комитетын паша планжым школ директор пеҥгыдемда.

Ученический комитет тылзылан ик гана деч шуэн огыл погына. Ученический комитетын посна заседанийлашкышт классный организатор-шамыч ӱжалтыт.

Ученический комитетын чыла заседанийлаштыжат обязательно школын директоржо але завучшо лийман.

РСФСР Наркомпрос.

1939 ий, 8 август. Москва ола.

ФЕЛИКС ДЗЕРЖИНСКИЙ ДЕН ЙОЧА-ШАМЫЧ

Лӱддымӧ революционер, пеш тале боец Феликс Дзержинский йоча-шамычым чот йӧратен. Тудо ик гана нунын нерген тыге ойлен: „Кунам йоча-шамыч ӱмбаке ончалат, шоныдеат от керт—чыла нунылан. Революцийын плодшо мыланна огыл, а нунылан.“

Шемерым капитализмын пызырмашыже гыч утарышаш верч, йоча-шамычын пиалышт верч, капитализм ваштареш кучедалаш Дзержинский пӱтынь илышыжым пуэн. Тудо 11 ийым тюрьмаште да каторгышто эртарен.

Феликс Дзержинский йочаж годым.

Революционный пашам ыштымыжлан Дзержинскийым 20 ияшыже годымак ссылкыш колтеныт. Самырык Дзержинский тунамак йоча-шамычым воспитатлыме нерген шонен.

Йоча-шамычым йӧратыше Феликс Эдмундовичлан шкенжын изи эргыжым воспитатлашыже логалын огыл. Тудлан революцийын интересыже нимо дечат шерге лийын.

1910 ийыште Дзержинскийын ватыже С. Дзержинская Варшава олашке партийный заданийым шукташ толын. Тудым тушто арестоватленыт да тюрьмаш шынденыт. Тюрьмаште Дзержинскийын Ясь лӱман эргыже шочын. Изи Ясь шке илышыштыже первый 8 тылзыжым аваж дене пырля тюрьмаште эртарен.

Кунам Дзержинскийын ватыжым—Софья Сигизмундовна Дзержинскаям Сибирьышке колтат, а азажым воспитательный пӧртыш пуэныт, тунам велэ Дзержинский шке эргыжым ужын кертын.

1912 ий сентябрьыште Феликс Дзержинский адак тюрьмашке логалеш. Тудым кокымышо гана судитлен 9 ийлан каторгыш колташ приговорым луктыт.

Дзержинскийлан царский тюрьман камерыштыже шкетынак шинчашыже пешак йӧсӧ лийын. Туге гынат, шке переживанийжым сеҥаш тудын вийже ситен.

1917 ий. Оркестр мӱгыра, йошкар флаг лойга. Дзержинский — эрыкыште. Царский тюрьма гыч утлышо революционер-шамычым калык саламла.

Феликс Дзержинский адакат революцийын тушманже ваштареш кучедалеш, тидлан тудо куана. 1918 ийыште велэ кӱчык отпускым налын, шке ешыж деке ужаш кая. Тунам иже 8 ияш лийше йӧратыме Ясь эргыжым да ватыжым ужеш. Но кучедалмаш Дзержинскийым ӱжеш—тудо адак шке пашашкыже толеш. Тудо контрреволюций ваштареш кучедалше органын—Всероссийский Чрезвычайный Комиссийын (ВЧК) председательже улеш.

Дзержинский йӱдшӧ-кечыже, малыде, партийын, родинын да калыкын интересышт верч пашам ышта. Пашаже кеч кунар шуко гынат, йоча-шамыч верч тыршаш жапым муын. Тудо тулык йоча-шамычын илышыштым саемдышаш верч, беспризорностьым пытарымаште шуко полшен. Колымыж деч икмыняр тылзе ончычат деткомиссий паша нерген пытартыш запискым возен.

Дзержинский 1877 ийын 11 сентябрьыште шочын, 1926 ийын 20 июльышто колен.

МЫЛАННА ВОЗАТ

Мемнан модышна уке

Кодшо ийын ме школышто каныш жапнам пеш веселан эртарена ыле. Тунам мемнан шахмат, шашке, волейбол модышна лийын. Тидын деч посна радиом, патефоным колыштына ыле. Тенийт ме канышнам кодшо ийысе гаяк эртарена шонышна. Но мемнам вес сӱрет вучен: школыш толна,—нимат уке. Первый кечыште патефоным мурыктышна, но тудыжымат поген нальыч. Кызыт чыла тӱкылмаште: шахмат, шашке, волейбол... Радионат шып велэ шинча. Школнан библиотекыже уло, но даже тудыжымат сурален велэ шынденыт. Садлан мемнан жапна скучнын эрта.

Семенов Васлий.

Роҥго район,
Руя-Сола НСШ.

Отлично тунемын пытарена

Кодшо ийын 5-ше классым Зайцев С. йолташем ден коктын отличнын тунем пытармек, мемнан кеҥеж каникулна пеш сылне лие.

Уборко жапыште колхозланна парча погаш полшенна, 5 гектар озымышто шӱк шудым кӱрынна.

Шуко жап каныме, ме адак парт коклаш шична. Тений тунемме ийымат ме сайын тунем пытарена, икымше чырыкыште чыла предмет денат отлично отметка лийыт.

Окунев Вася.

Марий-Турек район,
Мосара НСШ.

84

XXV Международный Юношеский кече лӱмеш Йошкар-Олаште митинг лийын.

Снимкыште: пионер-шамычын колоннышт митингыште.

СТАЛИНСКИЙ МОЛОДЕЖЫН ПАЙРЕМЖЕ

6 сентябрьыште мемнан Родинын столицыштыже—Москва олаште XXV Международный юношеский кече лӱмеш кугу демонстраций лийын.

Ола флаг, плакат, лозунг-шамыч дене сӧрастаралтын. Зданий-шамычын пырдыжлаштышт Ленин ден Сталинын, партий ден правительство руководитель-шамычын портретышт.

Мавзолей трибуныштo—Ш в е р н и к, Вышинский, Шкирятов, Щербаков, Буденный, Ем. Ярославский йолташ - шамыч, ВЛКСМ ЦК секретарь-шамыч Михайлов, Громов, Мишакова йолташ-шамыч да молат лийыныт.

Площадь мучко чылаже 800 тӱжем утла пиалан сталинский молодежь эртен.

Советский молодежь—тиде шке великий родинан верный эргышт, пламенный советский патриотышт улыт. Нунын кокла гыч кажнышт йывыртымашан творческий пашам ыштат. Партий ден правительствын вуйлатымышт почеш, калык-шамыч вождь Сталин йолташын вӱден нангаймыже почеш молодежь пӱтынь советский калык дене пырля коммунизмым строитла.

Столицысе шемер-шамычын общий стройыштышт Йошкар Армий ден Йошкар Флотын боецышт да командирышт эртеныт. Социализм элын воинышт СССР-ым аралашлан, мемнан советский мландым тӱкаш тоштшо кеч могай тушман ваштареш кучедалаш ямде улмыштым ончыктеныт.

Самырык советский патриот-шамыч большевистский партийлан, родной вождь Сталин йолташлан ш к е преданностьыштым адак ик гана ончыктышт.

Йошкар-Олаште

Международный юношеский кечым Йошкар Оласе молодежь кугу нӧлталтмаш дене пайремлен. 6 сентябрьыште кечывалым „Динамо“ стадионышто митинг почылто. Музыка „Интернационалым“ шокта. Молодежым МЮД кече дене саламлен, митингым ВКП(б) горком секретарь Тукманов йолташ почеш.

Тудо оласе молодежым большевистский партий да тудын Центральный Комитетше йыр, Сталин йолташ йыр эшеат чот чумыргаш ӱжеш.

—„Отлично“ да „хорошо“ дене тунеммаш партий ден правительствылан мемнан эн сай пӧлекна лиеш,—тыге оласе пионер-шамыч лӱм дене выступатлыше Сенников чыла тунемшым ӱжын каласыш.

Митинг деч вара 5 шагатлан „Спартак“ ден „Учитель“ команда-шамыч футбол дене модыныт. Спартаковец-шамыч 3:0 счет дене „Учитель“ командым сеҥышт.

Мыняр марке, конверт да перо?

Мый ик гана 1 теҥгеат 50 ыр оксам налын, магазиныш кайышым. Тиде окса дене маркым, пером да конвертым, чылаже 100 штукым нальым. Марке-шамыч чыла вич ыршияш ыльыч, а перо иктыже 3 ырым, конверт—1 ырым шогат.

Каласыза: мый мыняр маркым, пером да конвертым налынам?

Колтен ШИБАКОВ ВАЛЯ.
Йошкар-Ола район,
„Манан марий“ колхоз.

Интересный задача

Колхоз ферма ончылно ушкал ден чыве-шамыч кочкын шогеныт. Чыла ушкал ден чыве-шамычын вуйышт ден йолышт 75 уло. А ушкал ден чывыже кунар улыт?

Колтеныт: ЯМБАРШЕВ ИСАЙ ден ЯМБАРШЕВ АНДРЕЙ.
Шернур район.

Шарада

Ончыл ик слогем—
Шорыкын йӱкшӧ,
Кодшо кок слогем—
Оравасе кӱртньӧ.
Чылаже—колхзышто
кӱлшӧ.

Колтен ПЕТРОВ АРТЕМИЙ.
Морко район,
Изи-Морко ял.

Остров ден эҥер

(Йодыш)

Могай островын покшел букважым кудалтен, тудын олмыш „Н“-ым шындет гын, эҥер лиеш?

Колтен Димитриев Володя.
Морко район,
Сердыж ял.

Занятий деч ончыч. Йоча-шамыч школлан пӧлек шотеш кондымо фотоальбомым, молымат ончат. (Йошкар-Ола, 9-ше номеран школа).

Фото М. Чуршуковын.

„ФОМКА“ ЛӰМАН МАСКА ИГЕ

„Фомка“ лӱман маска игым Московский зоопарклан Советский Союзын Геройжо Мазурук йолташ пӧлеклен. „Фомкам“ чыланат йӧратат. Тудын клеткыже воктене эреак йоча да кугу еҥ-шамыч лиедат.

* * *

Ик гана Советский Союзын Геройжо Илья Павлович Мазурук самолет дене шыде Арктикыш, ош маска игын шочмо верышкыже—Котельный островыш чоҥештен толын.

Лум гай ош изи маска иге Мазуруклан пеш келшен. Тудо маска игым пеленже налын.

Полярный маска иге „Фомка“ чапле советский самолет дене кугу путешествийым ыштен. Тудо Восточно-Сибирский теҥыз гоч Москвашке чоҥештен. Чоҥештыме годым шкенжым пеш сай кучен. Тиде маска иге нугыдемдыме шӧрым, жаритлыме колым адак ош киндым чот йӧратен кочкын. „Фомкам“ икте гына—шокшо йӧсландарен. Тудо чӱчкыдын тупшо дене возын, йылмыжым луктын, нелын шӱлен.

Самолетын шичмыже годым маска иге шӱлышым налын. Путешествоватлыме жапыште тудо Мазурук йолташ дене чот келшен. Самолет мландыш волен гына шинчын—Мазурук кабин гыч лектын. Тудын дене пырля „Фомкат“ шеҥын лектын да почешыже пинегыла кудалыштын. Тыгай „прогулка-шамыч“ „Фомкам“ пеш куандареныт. Чоҥештыме годым чӱчкыдын нуно эҥер воктеке кош-

тыныт, маска иге эре куанен вӱдыш тӧрштылын. Моторым заводитлымеке „Фомка“ эн ончыч самолетын кабинышкыже пураш тӧчен. Самолетын кабинышкыже пурымеке мланде гыч кынелмыжым ласкан гына вучен шинчен.

Кызыт „Фомка“ Московский зоопаркысе янлык иге-шамычын площадьыштыже ила. Тыште тудын шуко йолташыже-шамыч улыт. Туштак кӱрен тӱсан изи маска иге-шамыч, „Сиротка“ лӱман тигр иге, динго пийшамыч, пире ден рывыж иге-шамыч улыт.

Площадьыште „Фомкан“ шкенжын бассейнже уло. Эрым тудо йӱштылмаш дене вашлиеш. Бассейныште йӱштылмек шкенжын эн сай йолташыже—кӱрен маска иге-шамыч дек шӱраҥгышташ тӱҥалеш. „Фомка“ пеш оҥай—тудо ӱчашен курштлеш, кучедалмашым тарвата, ошма дене петырналтеш, адак пӧрдалеш. Тыге чылт кӱрен маска игыла коеш. Тудын ош пунжо ошма да лавра дене йӧршеш лавырга.

Тыге модмекыже тудым вӱд дене чывылташ логалеш.

А Мазурук йолташ толеш гын, тудлан эн сай пайрем. Маска иге куанымыже дене кычкыра, шымата; тудын дечын ик йолтошкалтышланат ок ойырло. Мазурук й о л т а ш кайымеке „Фомка“ кужу жап тымланен ок керт, ойгыршыла, шӱлыкын коеш.

Ош маска-шамыч „Фомкам“ лыпландараш тӧчат, тӱрлӧ модышым пуат. „Фомка“ налме ӱзгаржым тӱткын онча, эскераш тӱҥалеш. Ик жап эртымек тыплана, а иктаж минут эртымеке угыч веселан модаш тӱҥалеш.

В. ПОТОЦКАЯ

Л. Н Толстой

(Шочмыжлан 111 ий темын)

Рвезе артиллерийский офицер Лев Николаевич Толстой Некрасовын „Современник“ журналешыже икмыняр ойлымашым печатлен. Тунам чыланат русский литературышто пеш кугу у вий шочын, манын ойленыт.

Обыкновенный, нимо шотденат ойырлат шогыдымо гай еҥ-шамыч нерген Толстой пеш простой мут дене ойлен. Тудо лудшым волноватлаш, шкенжын произведенийласе герой-шамычым йӧраташ, нунын дене пырля йывырташ, нелэ жапыште ойгыраш заставитлен.

Толстой авырен шогышо обществын шойыштмаш, пызырмаш да несправедливость ӱмбалан ыштaлтмыжым гениальный художник семын ужын шоген. Помещик-шамычын властьышт йымалне калык орланен илымым, поп - шамычын ондалмыштым Толстой раш ужын.

Тудын нерген тудо чыла шкенжын „Война и мир“, „Анна Каренина“, „Воскресение“ да моло произведенийлаштыже возен.

Лев Николаевичын произведенийже-шамыч кӱкшӧ художественный образан, чын илышым ончыктымашан, да еҥ ден шке родиным йӧратымашан улыт.

Ур ден коля

Ур ден чодрасе коля шке пыжатшышкышт пушкыдылан маска пуным оптат. Нуно маскан чот малем колтымыжо годым вынемыш лӱдде волат да маска туп гыч пуным кӱрын-кӱрын шке пыжашышкышт нумалыт.

Шуко гана маска вынемым урын але колян кыпаже дене муаш лиеш.

М. Гаврилов.

Зашижемский НСШ-ште (Косолапово район) тунемше Воронин Геннадий балалайкым шокта.

Отв. редактор—
И. М. МУЗУРОВ.

Уполн. Марглавлита № А—778. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.